

De mobiliteitsbereidheid van werklozen

DRS. J. H. VOS*

In de onlangs verschenen *Nota regionaal sociaal-economisch beleid, 1981 t/m 1985*, wordt onder meer gesteld dat de (regionale) mobiliteit van werklozen moet worden vergroot. In het algemeen wordt die mobiliteit niet hoog geschat. Sommigen beweren dat een geringe mobiliteit vooral zou komen door ons sociale-zekerheidsstelsel. In dit artikel worden de resultaten gepresenteerd van een enquête onder werklozen naar hun mobiliteitsbereidheid en de factoren die daarop van invloed zijn. Achtereenvolgens wordt ingegaan op de binding aan de huidige woonomgeving, de migratiebarrières die men ziet, de vraag in hoeverre men elders een stabiele arbeidsplaats denkt te kunnen vinden en of men überhaupt kansen ziet op werk in andere regio's.

Inleiding

Indien in bepaalde regio's voor hetzelfde beroep een overschot aan arbeidskrachten bestaat naast een tekort in andere regio's, spreekt men van regionale spreidingswerkloosheid. Vaak wordt het bestaan van deze spreidingswerkloosheid als een belangrijke indicatie gezien voor de slecht functionerende arbeidsmarkt. Zo zouden werklozen met name vanwege het niveau van de loonvervangende uitkeringen, nauwelijks bereid zijn om in ruil voor een baan te verhuizen.

Afgezien van het feit dat er nog nauwelijks serieuze pogingen zijn ondernomen om het karakter en de omvang van de spreidingswerkloosheid op een verantwoorde wijze te onderzoeken, kan men zich afvragen of de negatieve beeldvorming t.a.v. de mobiliteitsbereidheid terecht is. Ontbreekt het veel werklozen inderdaad aan verhuis- en pendelbereidheid vanwege ons aantrekkelijke stelsel van sociale zekerheid, of zijn hier andere factoren in het geding?

Men kan hierbij b.v. denken aan de onbekendheid met werkmogelijkheden in andere regio's¹) of de angst om in een ander gebied (weer) werkloos te worden na een verhuizing. Verder is het van belang te weten in welke mate er voor diegenen, die reageren op aangeboden werk in andere regio's barrières worden opgeworpen (onvoldoende huisvestingsmogelijkheden elders en onvoldoende transportmogelijkheden om binnen een redelijke tijd de werkgemeente te bereiken). Verder kan er sprake zijn van een negatieve houding van werkgevers t.a.v. werklozen (negatief imago).

De probleemstelling van het onderzoek onder werklozen, waarvan hier enkele resultaten worden gepresenteerd, kan als volgt worden geformuleerd: in welke mate zijn werklozen bereid om in ruil voor een baan te verhuizen naar een ander deel van het land en welke factoren oefenen daar invloed op uit en in welke mate? De benodigde empirische informatie is verkregen via een schriftelijke enquête onder werklozen. Onder supervisie van het Ministerie van Sociale Zaken en het Rijkscomputercentrum te Apeldoorn is een steekproef getrokken uit de populatie werkloze (arbeidsgeschikte) mannen tussen de 25 en 55 jaar. De werklozen zijn benaderd via een procedure die volstreekte anonimiteit en vrijwilligheid verzekerde. In hoeverre de antwoorden van de respondenten op de vragen hun werkelijke houding tegenover pendel en verhuizen weergeven, is uiteraard niet te bepalen. Men kon

immers de standpunten in een situatie van volstreekte vrijblijvendheid geven (en dus zonder enig gevaar voor sancties), waardoor een zekere terughoudendheid m.b.t. conclusies ten aanzien van de resultaten van een dergelijk onderzoek op zijn plaats is 2).

Een enkele opmerking over de gekozen benadering. Op basis van literatuurstudie zijn 25 variabelen geselecteerd, waarvan werd verwacht, dat ze de migratiebereidheid, direct of indirect, zouden kunnen beïnvloeden. M.b.v. de Simon-Blalockmethode is getoetst in hoeverre de veronderstelde relaties overeenkomen met het empirisch materiaal. Na correctie van het relatieschema op basis van deze toetsing is m.b.v. de padanalyse de sterkte van de relaties geschat.

Binnen het bestek van dit artikel is het onmogelijk om in te gaan op de theoretische achtergronden, de gebruikte technieken en de omvang van de directe en indirecte effecten van de 25 variabelen op de migratiebereidheid. We zullen ons hier beperken tot enkele opmerkingen over de operationalisering van en scores op de variabelen met de meeste invloed op de migratiebereidheid. Ook de pendelbereidheid zal kort aan de orde komen, evenals de bereidheid tot omscholing, tot het aanvaarden van onaangenaam werk en werk met ploegendiensten, en het accepteren van banen waarvan het netto loon overeenkomt met de netto uitkering.

De migratiebereidheid

De variabele migratiebereidheid is gemeten m.b.v. zeven items. Bezien we in tabel 1 de afzonderlijke items waaruit de variabele migratiebereidheid is opgebouwd, dan blijken

*Beleidsmedewerker bij de afdeling Sociaal-economische Zaken van de Provinciale Griffie van Drenthe. Dit onderzoek is verricht aan de Rijksuniversiteit Groningen, vakgroep Regiologie, waar de auteur tot voor kort werkzaam was.

1) Zie in dit verband: J. H. Vos, Mobiliteitsbereidheid op de arbeidsmarkt, *ESB*, 30 april 1980, waarin duidelijk werd gemaakt dat met name de lager opgeleide werkzoekenden niet of nauwelijks geïnformeerd worden over werkmogelijkheden buiten hun eigen regio.

2) Wat betreft de kenmerken duur van de werkloosheid, opleidingsniveau en leeftijd bleek de steekproef in hoge mate representatief voor de theoretische populatie.

er interessante verschuivingen in de migratiebereidheid bij verandering van enkele voorwaarden. Het percentage werklozen dat bereid is te verhuizen stijgt met 10 (van 43 naar 53) indien er een baan niet op 200 km maar op 100 km afstand wordt aangeboden. Belangrijk blijkt ook de rol die de overheid zou kunnen spelen bij het bevorderen van de geografische mobiliteit van werklozen. Het vergoeden van de verhuiskosten, hulp bij het vinden van een woning en het verschaffen van werkzekerheid doen het percentage migratiebereiden stijgen met 27 (van 43 tot 70). De betekenis van percentages is moeilijk in te schatten vanwege het praktisch ontbreken van vergelijkingsmateriaal; mag men 54% verhuiskosten (in ruil voor passend werk, met vergoeding van verhuiskosten) hoog noemen? Wel is het opvallend dat Van Wezel in een onderzoek onder werklozen in 1972 tot een zelfde percentage komt 3). Van Wezel noemt dit percentage „vrij groot”.

Tabel 1. De mobiliteitsbereidheid van werklozen (N = 383)

Heeft u, sinds u werkloos bent, wel eens serieus gedacht aan verhuizen naar een ander gebied in ons land, als u daar een passende baan zou kunnen krijgen?	☐ nee	47%
	☐ ja	53%
Zou u bereid zijn om te verhuizen naar een plaats op ongeveer 200 km afstand van waar u nu woont, als men u daar een passende baan aanbiedt?	☐ nee	57%
	☐ ja	43%
Zou u bereid zijn om te verhuizen naar een plaats op ongeveer 100 km van waar u nu woont, als men u daar een passende baan aanbiedt?	☐ nee	47%
	☐ ja	53%
Indien u over 6 maanden nog geen baan hebt gevonden, bent u dan bereid om te verhuizen naar een ander gebied in ons land als men u daar een passende baan aanbiedt?	☐ nee	26%
	☐ ja	74%
<i>Stelt u zich eens voor, dat u een aantrekkelijke baan krijgt aangeboden; u moet er echter wel voor verhuizen naar een plaats op ongeveer 200 km afstand van waar u nu woont.</i>		
Zou u deze baan aanvaarden, als de overheid de verhuiskosten en een deel van de inrichtingskosten zou vergoeden?	☐ nee	46%
	☐ ja	54%
Zou u deze baan aanvaarden, als de overheid niet alleen de bovengenoemde kosten zou vergoeden, maar ook zou helpen bij het vinden van een woning?	☐ nee	40%
	☐ ja	60%
Zou u deze baan aanvaarden, als de overheid niet alleen de kosten vergoedt en helpt bij het vinden van een woning, maar u ook garandeert dat het een vaste baan is?	☐ nee	30%
	☐ ja	70%

We gaan nu in op de achterliggende factoren van de mobiliteitsbereidheid. Achtereenvolgens komen aan de orde: de subjectieve binding aan de huidige lokatie; de gepercipieerde migratiebarrières; de perceptie van de stabiliteit van de arbeidsplaats en van de kansen van een baan in andere regio's.

De subjectieve binding aan de huidige lokatie

De variabele subjectieve binding is gemeten m.b.v. 6 items. Uit tabel 2 blijkt dat vooral het item „gehechtheid aan de streek” grote invloed heeft op de migratiebereidheid. Van die respondenten die aangeven zeer aan hun streek gehecht te zijn (47% van de populatie) is slechts 21% bereid om in ruil voor een baan te verhuizen (200 km); van diegenen die verklaren nauwelijks aan hun streek gehecht te zijn (20% van de populatie) is 78% hiertoe bereid. Voor de items „gehechtheid aan de woning” en „gehechtheid aan de buurt” vinden we vergelijkbare resultaten. Een beperkt deel van de respondenten (11%) ervaart het verbreken van (regelmatige) contacten met familie en kennissen (naar een plaats op 200 km) als een groot probleem; slechts 10% van hen is bereid om voor een baan te verhuizen, terwijl in de groep die het geen probleem vindt om verder van familie en kennissen te gaan wonen (en zich hierdoor dus niet aan de huidige lokatie gebonden voelt) 61% migratiebereid is. Niet meer dan 11%

van de respondenten vindt het een groot probleem dat men de club of vereniging in de huidige woonplaats niet meer kan bezoeken; het percentage migratiebereiden in deze subgroep is echter niet hoger dan 9.

Tabel 2. Subjectieve binding aan de huidige lokatie

Stelt u zich eens voor, dat u serieus gaat nadenken over verhuizen naar een plaats op 200 km afstand omdat u daar een passende baan kunt krijgen	N	% (van N) migratiebereiden	Gamma a)	
Wat vindt u er dan van, dat u uw kind of kinderen naar een andere school moet doen?	☐ geen probleem ☐ niet prettig ☐ groot probleem	261 86 36	45 42 28	- 0,16
Wat vindt u er dan van, dat u verder komt te wonen van familie en kennissen?	☐ geen probleem ☐ niet prettig ☐ groot probleem	193 151 39	61 29 10	- 0,64
Wat vindt u er dan van, dat u uw club of vereniging niet meer kunt bezoeken?	☐ geen probleem ☐ niet prettig ☐ groot probleem	233 106 44	49 44 9	- 0,35
Bent u gehecht aan het huis waarin u woont?	☐ nee, nauwelijks ☐ ja, enigszins ☐ ja, zeer gehecht	125 134 124	62 46 20	- 0,54
Bent u gehecht aan de buurt waarin u woont?	☐ nee, nauwelijks ☐ ja, enigszins ☐ ja, zeer gehecht	138 140 105	65 39 19	- 0,58
Bent u gehecht aan de streek waarin u woont?	☐ nee, nauwelijks ☐ ja, enigszins ☐ ja, zeer gehecht	76 126 180	78 52 21	- 0,67
Totaal		383	43	

N.B. De zeven variabelen met een direct effect op de migratiebereidheid verklaarden 30% van de variantie. Een matige verklaringspotentie dus. Variabelen als duur van de werkloosheid, leeftijd en het (absolute en relatieve) uitkeringsniveau bleken geen statistisch significant verband te vertonen met de migratiebereidheid. Ook de invloed van het opleidingsniveau op de migratiebereidheid was zwak.

a) Gamma is een associatiemaat, die als een indicatie kan worden gezien voor de sterkte van het verband tussen de migratiebereidheid en de score op het betreffende item.

M.b.t. de verschillende onderzochte variabelen is via een ongewogen somming van de itemscores de waarde van de variabele bepaald. Deze waarde geeft aan (in dit geval voor de binding aan de lokatie) de mate waarin men zich gebonden voelt aan de huidige lokatie. Op elk item kon de respondent een 0 (nee) of een 1 (ja) scoren. De waarde van de variabele subjectieve binding kon variëren van 0 (in het geheel niet gebonden) tot 12 (zéér gebonden).

In tabel 3 hebben we de gesommeerde itemscores gegroepeerd en m.b.t. de mate van subjectieve binding drie klassen onderscheiden (de subjectieve binding kan gering zijn, score 0 t/m 4; aanzienlijk zijn, somscore 5 t/m 8; of sterk zijn, score 9 t/m 12). Deze variabele is vervolgens gerelateerd aan de migratiebereidheid.

Tabel 3. Migratiebereidheid en de subjectieve binding aan de huidige lokatie

Bereid om te verhuizen (200 km) in ruil voor een baan?	Subjectieve binding			
	gering	aanzienlijk	sterk	totaal
Nee	70 (37%)	114 (73%)	35 (90%)	219 (57%)
Ja	118 (63%)	42 (27%)	4 (10%)	164 (43%)
Totaal	188 (49%)	156 (41%)	39 (10%)	383

Gamma = - 0,68; chi-kwadraat = 64 (S = 0,000).

3) J. A. M. van Wezel, *Herintreding in het arbeidsproces, een onderzoek onder werklozen*, Tilburg, 1972, blz. 181.

Het sterke negatieve verband tussen de migratiebereidheid en de mate van subjectieve binding is duidelijk (gamma = 0,68). Van diegenen die zich niet of nauwelijks gebonden voelen aan de huidige lokatie is 63% bereid om in ruil voor een baan te verhuizen naar een plaats op 200 km afstand; het percentage migratiebereiden in de groep die zich aanzienlijk gebonden voelt, ligt duidelijk lager.

De gepercipieerde migratiebarrières

In welke mate verwachten werklozen problemen bij een verhuizing naar een ander gebied en in hoeverre beïnvloedt deze perceptie van migratiebarrières hun migratiebereidheid? Deze variabele is gemeten m.b.v. vier items (zie tabel 4).

Tabel 4. Gepercipieerde migratiebarrières

Stelt u zich eens voor, dat u serieus gaat nadenken over verhuizen naar een plaats op 200 km afstand omdat u daar een aantrekkelijke baan kunt krijgen	N	% (van N) migratiebereiden	Gamma
Verwacht u dan problemen bij het vinden van een schikte woning in die plaats?	88	54%	- 0,25
☐ nee (+ „weet niet“)	175	44%	
☐ ja, aanzienlijke problemen	120	33%	
Verwacht u dan problemen bij het vinden van nieuwe vrienden en kennissen in die plaats?	266	52%	- 0,55
☐ nee (+ „weet niet“)	82	27%	
☐ ja, zeer grote problemen	35	14%	
Verwacht u dan, dat uw vrouw problemen zal krijgen met het vinden van een nieuwe baan?	261	46%	- 0,20
☐ nee (+ „weet niet“ + n.v.t.)	82	38%	
☐ ja, zeer grote problemen	40	33%	
Zal het betalen van de huis- en inrichtingskosten voor u dan problemen opleveren?	104	48%	- 0,14
☐ nee (+ „weet niet“)	148	44%	
☐ ja, grote problemen	131	37%	
Totaal	383	43%	

De itemscores zijn vervolgens gesommeerd; de waarde van de variabele varieert dus van 0 tot 8. Vervolgens zijn deze scores gegroepeerd tot drie klassen. De gepercipieerde migratiebarrières zijn gering (score 0 t/m 2), aanzienlijk (score 3 t/m 5) of groot (score 6 t/m 8). In tabel 5 geven we de relatie met de migratiebereidheid.

Tabel 5. Migratiebereidheid en gepercipieerde migratiebarrières

Bereid om te verhuizen (200 km) in ruil voor een baan?	Gepercipieerde migratiebarrières			
	gering	aanzienlijk	groot	totaal
Nee	78 (47%)	113 (62%)	28 (80%)	219 (57%)
Ja	89 (53%)	68 (38%)	7 (20%)	164 (43%)
Totaal	167 (44%)	181 (47%)	35 (9%)	383

Gamma = - 0,37; chi-kwadraat = 17 (S = 0,000).

Het verband tussen de migratiebereidheid en de mate waarin men bij verhuizen problemen verwacht blijkt statistisch significant (gamma = 0,37); naarmate men grotere problemen verwacht is het percentage dat bereid is te verhuizen geringer. Opvallend is dat slechts 9% van de respondenten grote problemen ziet in de migratie. Bezien we de items afzonderlijk, dan blijkt dat bijna 70% van de respondenten weinig of geen problemen verwacht bij het vinden van nieuwe vrienden na verhuizing naar een andere regio. Echter, in die gevallen waarin men in dit verband wel aanzienlijke problemen of zeer grote problemen verwacht, ligt de verhuisbereidheid ver onder het gemiddelde; ook de gamma wijst in de richting van een sterk negatief verband (- 0,55).

Een groot deel van de werklozen (77%) verwacht dat het vinden van een geschikte woning in een andere lokatie aanzienlijke of grote problemen zal opleveren. Hoewel werklozen die weinig of geen problemen verwachten meer bereid zijn tot verhuizen dan zij die hier zeer grote problemen verwachten (54% versus 23%), blijkt het verband tussen migratiebereidheid en de score op dit item toch niet zo sterk (gamma = 0,25) als werd verwacht. Deze laatste constatering geldt in nog sterkere mate voor de invloed van de verwachte financiële problemen verbonden aan het verhuizen op de migratiebereidheid (gamma = 0,14). Opmerkelijk is, dat de problemen die men verwacht wat betreft het vinden van een baan door de partner (na verhuizing) van beperkte invloed zijn op de verhuisbereidheid; het percentage verhuisbereiden in de groep die in dit verband zeer grote problemen verwacht ligt slechts 13 lager dan in de groep, die geen problemen verwacht (33 versus 46).

De perceptie van de stabiliteit van de arbeidsplaats

De situatie waarin werklozen zich bevinden wordt in de regel gekenmerkt door een wisselwerking tussen financiële, sociale en psychische onzekerheden. Zo kunnen gewenste consumptiepatronen, formele en informele relaties, gezinsleven, status en gevoel voor eigenwaarde, toekomstverwachtingen enz. significant worden aangetast, wanneer men werkloos wordt. Het weer ingeschakeld worden in het arbeidsproces door het aanvaarden van een baan waarvoor men moet verhuizen, kan deze onzekerheden reduceren of opheffen. Echter, ook migratie is voor velen een onderneming met nogal wat onzekerheden. Verwacht werd dat het oordeel over de stabiliteit van de eigen arbeidsmarktpositie een belangrijke rol zou spelen in het afwegingsproces van onzekerheden. Slechts weinigen zullen het immers aandurven te verhuizen, indien zij de kans lopen (spoedig) opnieuw werkloos te worden in een nieuw (vreemd) sociaal milieu. Daarom is ook de vraag gesteld: „Stelt u zich eens voor dat u een baan aanneemt, omdat deze baan u wel aantrekt. Hoe groot acht u de kans dat u binnen niet al te lange tijd weer op straat staat?“. De antwoordcategorieën waren: „die kans is klein“, „die kans is aanzienlijk“, „die kans is zeer groot“. Tabel 6 geeft de antwoorden op deze vragen in samenhang met de migratiebereidheid.

Tabel 6. Migratiebereidheid en de perceptie van de kansen om na intreding weer werkloos te worden

De kans weer werkloos te worden is:	Bereid om te verhuizen in ruil voor werk? (200 km)		
	nee	ja	totaal
Klein	56 (50%)	55 (50%)	111 (29%)
Aanzienlijk	117 (56%)	92 (44%)	209 (55%)
Zeer groot	46 (73%)	17 (27%)	63 (16%)
Totaal	219 (57%)	164 (43%)	383

Gamma = - 0,23; chi-kwadraat = 9 (S = 0,003).

Het aantal migratiebereiden in de categorie werklozen, die de kans, dat zij na intreding binnen niet al te lange tijd weer werkloos zullen worden als zeer groot beschouwt, is aanzienlijk lager dan in de groep die deze kans klein acht (27% versus 50%). Opvallend is dat niet minder dan 71% van de respondenten de kans aanzienlijk of zeer groot acht, dat men na intreding binnen niet al te lange tijd weer op straat staat. Opmerkelijk is tevens dat in de groep werklozen die de kans dat zij na intreding weer werkloos worden groot schatten, toch nog 44% bereid blijkt om in ruil voor een baan te verhuizen.

De perceptie van de kansen op een baan in andere regio's

De mogelijkheid bestaat, dat werklozen op het moment dat zij een baan aangeboden krijgen in een andere regio, niet

bereid zijn om te migreren omdat zij als gevolg van onjuiste of onvoldoende informatie van mening zijn dat er elders voor hen toch geen betere mogelijkheden zijn (in vergelijking met hun huidige regio). Nagegaan is dan ook in hoeverre de migratiebereidheid samenhangt met de perceptie van de eigen kansen op een baan in andere regio's. Deze perceptie is m.b.v. de volgende vraag gemeten: „Denkt u dat er gebieden in ons land zijn, waar uw kansen om weer aan de slag te komen groter zijn dan in de streek, waar u nu woont?”

Tabel 7. Migratiebereidheid en de perceptie van de eigen kansen op een baan in andere regio's

Meer kansen op een baan in andere regio's?	Bereid om te verhuizen in ruil voor werk? (200 km)		
	nee	ja	totaal
Nee	79 (63%)	47 (37%)	126 (33%)
Weet niet	79 (59%)	55 (41%)	134 (35%)
Ja	61 (50%)	62 (50%)	123 (32%)
Totaal	219 (57%)	164 (43%)	383

Gamma = - 0,17; chi-kwadraat = 5 (S = 0,09).

Uit tabel 7 blijkt dat het percentage migratiebereiden in de groep werklozen die van mening is dat zij in andere regio's meer kansen op een baan hebben, aanzienlijk hoger ligt dan in de groep, die deze kansen niet als groter beoordeelt (50 versus 37).

De pendelbereidheid en enkele andere componenten van de offerbereidheid

Tot zover enkele van de variabelen waarvan werd verondersteld dat ze de mate van migratiebereidheid direct zouden beïnvloeden. De migratiebereidheid zoals hiervoor behandeld, kan worden beschouwd als één van de componenten (indicatoren) van het begrip offerbereidheid. Dit begrip wordt door Van Wezel gedefinieerd als „... de mate, waarin ... (een werkloze) ... bereid is inconvenienten als lager loon, pendel, migratie, omschakeling, ploegendienst en vuil werk te aanvaarden ter bereiking van de positie van werkende” 4). Om een indruk te krijgen van de mate waarin de respondenten bereid zijn om een baan te aanvaarden, waarvoor gependeld moet worden, zijn hen de volgende vragen voorgelegd (zie tabel 8).

Van onze onderzoeksgroep geeft 38% te kennen dat zij een baan zouden aanvaarden waarvoor ze 2 uur per dag zouden moeten reizen (1 uur heen en 1 uur terug). D.w.z. dat 62% van de werklozen in ons onderzoek vindt dat een reistijd van 1 uur (in één richting) voldoende reden is om een baan te weigeren. In het onderzoek van Van Wezel uit 1972 verklaarde (op een zelfde vraag) slechts 22% zich hiertoe niet bereid 5). Ook vergeleken met dit cijfer moet de pendelbereidheid in ons onderzoek dus zeer gering genoemd worden. Opmerkelijk is, dat indien de voorgestelde reistijd (in één richting) wordt verhoogd van drie kwartier

naar één uur, het aantal werklozen dat de (passende) baan zou aanvaarden met 30% daalt (van 68% naar 38%) 6).

Naast de migratie- en pendelbereidheid zijn m.b.t. de offerbereidheid nog vier aspecten onderscheiden; deze zijn m.b.v. de onderstaande items geoperationaliseerd (zie tabel 9).

Tabel 8. Pendelbereidheid van werklozen

Stel, u krijgt een passende baan aangeboden in een andere plaats		N	%
Zou u deze baan aanvaarden als u een half uur zou moeten reizen om deze plaats te bereiken (= 1 uur reizen per dag)?	☐ nee ☐ ja	23 360	6 94
Zou u deze baan aanvaarden als u drie kwartier zou moeten reizen om deze plaats te bereiken (= 1 uur en 30 min. reizen per dag)?	☐ nee ☐ ja	123 260	32 68
Zou u deze baan aanvaarden als u 1 uur zou moeten reizen om deze plaats te bereiken (= 2 uur reizen per dag)?	☐ nee ☐ ja	238 145	62 38
Zou u deze baan aanvaarden als u 1 uur en 30 min. zou moeten reizen om deze plaats te bereiken (= 3 uur reizen per dag)?	☐ nee ☐ ja	305 78	80 20

Tabel 9. Bereidheid tot omscholing, het accepteren van onaangenaam werk, ploegendienst en het aanvaarden van een baan waarvan het netto loon even hoog ligt als de netto uitkering

	N	% (van N) migratiebereiden	Gamma	
Zou u een baan accepteren als u daarvoor ongeschoold zou moeten worden?	☐ nee ☐ ja	119 264	36% 46%	0,20
Zou u een baan accepteren waaraan stank en lawaai verbonden is?	☐ nee ☐ ja	332 51	41% 53%	0,23
Zou u een baan accepteren waaraan ploegendienst verbonden is?	☐ nee ☐ ja	282 101	38% 56%	0,36
Zou u een baan accepteren als het netto loon dat u dan zult ontvangen even hoog is als uw netto uitkering?	☐ nee ☐ ja	259 123	43% 43%	—
Totaal	383	43%		

Van de werklozen in ons onderzoek is 69% bereid om een baan te accepteren waarvoor hij of zij zich moet laten omscholen. Dit percentage ligt iets hoger dan Van Wezel in zijn onderzoek vond (51,2%) 7). De belangstelling voor een

4) Van Wezel, op. cit., blz. 41.

5) Van Wezel, op. cit., blz. 152.

6) De pendelbereidheid werd groter naarmate de leeftijd toenam, het uitkeringsniveau hoger was en men meer opleiding had genoten. De invloed van de duur van de werkloosheid op de pendelbereidheid was beperkt.

7) Van Wezel, op. cit., blz. 155.

baan met ploegendienst is niet erg groot; slechts 26% is hiertoe bereid (Van Wezel: 32%). Nog geringer is de animo voor een baan met minder plezierige werkomstandigheden („stank en lawaai”); 87% is niet bereid om een dergelijke baan te aanvaarden (Van Wezel: 83%). M.b.t. deze drie items blijkt er een positief verband te bestaan tussen de migratiebereidheid en de bereidheid om in ruil voor een baan andere inconveniënten te aanvaarden. Het aantal respondenten dat bereid is om een baan te aanvaarden waarbij het netto loon even hoog is als de netto uitkering van het moment is 32% 8).

Slotopmerkingen

De beeldvorming in ons land t.a.v. de migratiebereidheid van werklozen is negatief 9). Op basis van de resultaten van dit onderzoek mag worden geconcludeerd dat dit niet terecht lijkt, hoewel het duidelijk zal zijn dat er t.a.v. het beoordelen van migratiebereidheid nogal wat verschil van mening kan bestaan. De bereidheid om in ruil voor een baan te verhuizen is niet onaanzienlijk en onder bepaalde voorwaarden zelfs groot te noemen (hetzelfde geldt voor de omscholingsbereidheid).

Het lijkt bovendien niet onredelijk om meer begrip te hebben voor die werklozen die het niet kunnen opbrengen om een baan te aanvaarden waarvoor zij moeten verhuizen. Over het algemeen is dit niet een gevolg van een onvoldoende arbeidsbereidheid, maar liggen vaak sociale en psychische factoren ten grondslag, zoals de sterke gehechtheid aan streek, buurt of woning, de problemen die men heeft met het verlaten van familie en kennissen en de club of vereniging waarvan men lid is, de problemen die men verwacht bij het vinden van nieuwe vrienden en kennissen na verhuizing, de angst om na verhuizing in een vreemd sociaal milieu (weer) werkloos te worden en de gevoelens van onzekerheid, verbonden aan verhuizen, in het algemeen. Zo acht 71% van de werklozen in ons onderzoek de kans om binnen niet al te lange tijd na herintreding in het arbeidsproces weer werkloos te zijn, aanzienlijk of zeer groot. Niettemin is 40% van hen toch bereid om in ruil voor een baan over een afstand van 200 km te verhuizen.

Uit het onderzoek is verder gebleken dat de migratiebereidheid kan worden vergroot door het vergoeden van de verhuiskosten en een deel van de inrichtingskosten, assistentie bij het vinden van nieuwe huisvesting en het bieden van werkzekerheid.

Pogingen om werklozen via negatieve maatregelen (b.v. via een zodanige herformulering van het begrip passende arbeid) tot meer mobiliteit te bewegen lijken o.i. weinig effectief en bovendien onnodig. Niet de bereidheid tot verhuizen moet worden vergroot, maar de mogelijkheden om deze bereidheid ook in daden te kunnen omzetten. Zo kan men denken aan meer gedetailleerde informatie over werken woonmogelijkheden in regio's waar een tekort aan bepaalde arbeidskrachten is. Verder zou er een actievere begeleiding van migranten (b.v. bij het vinden van huisvesting) moeten komen. Ten slotte is het bieden van enige werkzekerheid van belang zodat men niet de kans loopt binnen enige tijd weer op straat te staan. Hierbij moet men zich overigens niet alleen richten op werklozen, maar ook op niet-werkloze werkzoekenden, die bij vertrek naar een andere regio arbeidsplaatsen vrijmaken, waarvoor wellicht weer werklozen in aanmerking kunnen komen.

J. H. Vos

---

8) De verschillen in mate van offerbereidheid tussen de diverse subgroepen van werklozen bleef beperkt.

9) Zie o.a. WRR, *Maken wij er werk van; verkenningen omtrent de verhoudingen tussen actieven en niet-actieven*, 's-Gravenhage, 1977, blz. 102.